

BÖLÖNI DOMOKOS

NE GYŰLÖLJ S NE FELEJTS!

Harai Pál: *A börtönévek papi emlékei*, Medgyes, 2010, 144 oldal

„Sokat gondolkoztam azon, vajon melyik volt erősebb papi életemben: a hivatásom iránti elkötelezettség, vagy a nemzetem iránti. Nehéz lenne elválasztani. Nem tudok dönteni ebben.”¹

„Még a gyomor is megérzi, ha egy megszokott étrendet és táplálékot hirtelen meg kell változtatni. Hogyne érezné meg a lélek, a gondolat- és érzelmvilág, ha a megszokottból vagy kedvelt életprogramból erőszakkal kiszorítják. A terrorrendszerek áldozataihoz nemcsak azokat kell számítani, akik bent voltak, hanem azokat a szülőket is, akik gyermekeik sorsa miatt aggódtak, a gyermekeket, akik elhurcolt szüleiket siratták, az őszinte barátokat, szomszédokat és így tovább. Vajon lesznek-e írók, akik az utókor számára szakavatottan megörökítik a 20. század borzalmait, hogy a következő évszázadokban ne fordulhasson elő olyan sok szörnyűség, mint amennyi a mi évszázadunkban, oly sok országban előfordult? Régi és bevált megállapítás: egy letűnt kor hibáit vagy borzalmait nem ismerve kitesszük magunkat annak, hogy megismétlődjenek. Isten őrizzen meg ettől!”²

Főtisztelendő Harai Pál tiszteletbeli kanonok, nyugalmazott medgyesi plébános *A börtönévek papi emlékei* című, közel másfélszáz oldalas kötetének előszavát msgr. dr. Czirják Árpád Ferenc pápai prelátus, a kolozsvári Szent Mihály-templom nyugalmazott plébánosa írta. „Harai Pál atya a hosszú börtönévek alatt közelebb került Istenhez, önmagához, és szenvedő embertársa-ihoz. Mesteréhez hasonlóan üdözést szenvedett az igazságért. Visszaemlékezéseiből mégsem a szomorú, hanem a boldog ember szól az olvasókhoz, és bátorítja, hogy a kudarcokban ne essenek kétségbe, az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál.”³ A szerző tizenkilenc éven át szolgált a Nagy-Küküllő-parti egyházközséget, az ő nevéhez kötődik, többek között, a Szent István király tiszteletére Medgyesén felépített templom, valamint a Kolpingközpont, hétvégi pihenő ház az ifjúság és rászorulóknak részére. Nyugdíjba vonulása után a Kolping-ház egyik kicsi szobájában húzódott meg. „[Harai atya] A Háromszék megyei Szentkatolnán született 1928. január 25-én, 1947-ben érettségizett Brassóban, 1952-ben szentelték pappá Gyulafehérváron, Aradon, Sepsiszentgyörgyön és Csíkdánfalván szolgált. Letartóztatásakor, 1958. augusztus 5-én Brassóban római katolikus lelkész. Az Erdélyi Magyar Ifjak Szervezetében (EMISZ) való állítólagos részvétele miatt »társadalmi

rend ellen szervezkedő csoport feljelentésének elmulasztása vádjával« állították bíróság elé, és 1959. március 19-én tíz év börtönbüntetésre ítélték, amiből kemény öt évet a Brăilai Nagyszigeten, Salcián, illetve Luciu-Giurgeniben és Grădinán töltött. Harai Pál Salciáról szabadult 1964. augusztus 5-én az általános kegyelmi rendelet nyomán.”⁴ „Mindvégig figyeltek, szabadulás után is, állandóan, s most is figyelnek. Akkor úgy mint papot, s magyart, most mint magyart. Tudatában voltunk: megbélyegzett személyek vagyunk. Így éltem papi életemet.”⁵

„Imre öcsém mikor az iskolából hazajött, egy levelet adott át a következő címmel: Főtisztelendő Vitályos Balázsnak Harai Pál kezén keresztül. Azt is hozzáfűzte, hogy a választ neki kell vinnie. Nem én voltam a címzett, csak a második kézbesítő. Éppen ezért felbontatlanul át is adtam a levelet. Mintha magam előtt látnám most is az egészet. A levél felbontása után, miután Vitályos elolvasta, komor hangon annyit mondott: Na, én el vagyok intézve. – Mi baj van, tanár úr? – Így szólítottam, mert jóval idősebb volt nálam, és az iskola államosítása előtt a római katolikus gimnázium hittanára volt. – Ne kérdezze – hangzott a válasz. Elolvastva arra a következtetésre jutottam, hogy a kissé nemzetieskedő hangja mellett tartalmában nincs semmi törvényellenes. A méreg talán abban a kérdésben lehetett elrejtve, amelyben kérték, hogy a Tanár úr engedje meg a brassói fiataloknak, hogy a hittanteremben időnként összegyűljenek. Vitályos Balázsnak az volt a véleménye, hogy a levél szerkesztői és küldői a szekusok. Naivul én néhány meggondolatlan fiatalra gondoltam.”⁶

„Térjen észhez, hát a maga bőre nincs közelebb, mint az inge!”⁷ „Măi Pavele, măi Pavele, ce fraier ești tu! (Te Pali, te Pali, milyen ostoba vagy!) Peste câțiva ani ne întîlnim într-o pușcărie, și o să regreți! (Néhány év múlva egy börtönben fogunk találkozni, s meg fogod bánni!) Domnule maior, faceți cum vreți, din partea mea, am spus. Őrnagy úr, csinálják, ahogyan akarják, én megmondtam az ezredes úrnak! Ezek után a szoba távolabbi sarkában összedugták a fejüket, és sugdolózni kezdtek.”⁸ „A 79 vádlott pere két napig tartott: 1959. március 9–10-én. Az ítélethirdetés március 19-én, Szent József napján történt. A 79 vádlott 1148 év, azaz ezeregyszáznegyvennyolc év börtönbüntetést és teljes vagyonek Kobzást kapott.”⁹ „Fogolytársaim közül én voltam a legidősebb, és hogy valamelyest felvidítsam őket, azt javasoltam: énekeljünk karban... Rázendítettünk a Megfogtam egy szűnyogot, nagyobb volt egy lónál... című népdalra. Én vezényeltem. Háttal álltam az ajtónak. Bár a folyosóöröknek védő volt a csizmáján, én éreztem, hogy ott áll mögöttem. De nem törődtem vele, s vezényeltem tovább, hisz már úgymint kimondták az ítéletet. Egy adott pillanatban a folyosóör megszólal: Szunyogmester, aztán holnap számolunk...! Gondoltam, betesznek a karcerbe, de végül megúsztam. Lehet, az öröknek is tetszett az előadásunk...”¹⁰

A húsz fejezetre tagolt emlékezés tárgyilagos, ítéletei egyértelműek, hangneme azonban gyanúsán kedélyes. Az emlékező nyilván kímélni akar bennünket, maiakat és későbbieket, ezért csomagolja néhol ostyába a keserű orvosságot. Akár az öregbakák, inkább a vidámabb, kedvesebb dolgokról mesél. Pedig láncokban tartották őket. „Édesapám az ozsdolai erdőről hordta a fát. [...] Elég sok helyen láncsal kellett kereket kötni, hogy ne szaladjon meg a megterhelt szekér. Erre a célra nem felelt meg a vékony lánc, vastag kellett. A rabtartók is vastag láncot használtak, és nem is lakattal biztosították azt, hanem »nitólással«. Akiket halálra ítélték, azokat a kivégzésükig ilyen bilincsekben tartották.”¹¹

Harai Pál született elbeszélő. Számára valószínűleg az is egyike élete próbatételeinek, hogy az élet szépségei helyett gonoszságokról, szörnyűségekről kell emlékeznie, írnia. Persze ezt is derekasan kiállja, holott alapjában véve inkább mikszáthi alkat. A fájdalmas történeteken minduntalan átsüt a hitből fakadó derű. „A papi hivatást választottam és 57 éve élem. Én még élek, de már nem lehet sok hátra. Római katolikus hitemet megőriztem. Magyar anyanyelvemet is hasonlóan, és másokat is erre tanítottam.”¹²

„Nem hős vagyok, hanem áldozat. Ebben az egész kirakatperben csak egy szereplőcske...”¹³ Persze a „szereplőcskét” is jócskán meggyötörték. Őbenne mégsincs gyűlölet.

Mert pap?

Mert ember.

A hatalom kerékbe tör mindent és mindenkit. A csonttörő kerékkel mi állhat szemben? Talán a pusztá hit. Lejajdult rabok vesztőhelyi pillantása a kormos falú medgyesi üveggyár mellett. A semmiből csírázó templom a rideg blokkrengetegben. A boldogság, amikor lerakják a Szent István-templom alapjait, és mikor két évvel később fel is szentelik.

A kedves, kedélyes esperes, Harai Pál olyan, mint a könyve. A könyve olyan, mint ő maga. Aki azt a kálváriát megjárta, egy másik világban lehetne főügyész. (Kellene, hogy.) Harai Pál szelídsége nem evilági. Jó, tudom, az egyetemesen szerető egyház építő papja nem bátoríthat senkit gyűlöletre, azal sem, amikor önnön pokoljárását idézi fel. Protestáns nyakam kötéltepő idegességével vágom sutba a könyvet, az első olvasást követően. Francba, élnek még pribékék, nem sok, de akkor is: bántatlanul. Nyuvasztanék, keresztre, valamennyit!... Harai Pál mosolyog, mert megtörténhet, hogy az élet, mint az őket börtönbe juttató hamis levél: provokatív.

Rokonszenves, szerethető szerző. Mert nincs, nem lehet benne gyűlölet. A bocsánatot is saját vétkeiért kéri. „Halálom után emlékezzenek meg rólam is imádságaikban!”¹⁴

Könyve megdöbönt, de nem elkésérít – inkább éltet, dacza, kitartásra készítet. Jó, hogy így hangolta: erőre buzdít. Nekem azt mondja, hogy ne gyűlölj, de persze ne is felejts!

Jegyzetek

- ¹ PAPP Annamária: „Nem hős vagyok, hanem áldozat” – Beszélgetés Harai Pál plébánossal, ’56-os elítélttel, *Transsylvania* XLVIII/4. sz. (2007), <http://www.hhrf.org/ts/index.php?option=com_content&task=view&id=133&Itemid=33> (letöltve 2010. 09. 07.)
- ² HARAI Pál: *A börtönévek papi emlékei*, Medgyes, 2010, 31. p.
- ³ *Uo.*, 5–6. p.
- ⁴ PAPP: *i.m.*
- ⁵ *Uo.*
- ⁶ HARAI: *i.m.*, 15–16. p.
- ⁷ *Uo.*, 27. p.
- ⁸ *Uo.*, 28. p.
- ⁹ *Uo.*, 51–52. p.
- ¹⁰ Részlet a Papp Annamáriának adott interjúból, L. PAPP: *i.m.*
- ¹¹ HARAI: *i.m.*, 71. p.
- ¹² *Uo.*, 131–132. p.
- ¹³ PAPP: *i.m.*
- ¹⁴ HARAI: *i.m.*, 131–132. p.